

Tækjahornið

UMSJÓN BJÖRN VILHJÁLMSSEN

Tækjahornið, þessi árvissi páttur í ársritinu, birtist nú öðru sinni eftir að hafa orðið að víkja í fyrra vegna plássleysis í blaðinu. Að þessu sinni verður þátturinn helgaður afurðum þriðju byttingarinnar í klífrí eða klifurtúttum (klifurballum). En fyrst aðeins um þessar þrjár byttingar.

Fyrsta byttingin, svonefnda, í nútímklfíri er oft kennið við tilkomu hneta 1969-1970. Þessi tryggingatæknir gerbreytti viðhorfum klífrara til klífursíðfræði og klífurs.

Önnur byttingin er miðuð við árið 1978, en þá komu á markaðinn Vinir (Friends) Ray Jardine. Nýtt tryggingartæki sem opnaði nýjar klifurvíddir, vegna þess að með þeim var hægt að tryggja á stöðum sem áður voru ótryggjanlegir (t.d. sprungur sem víkka út). Auk þess er mjög fljótegt að setja Vini í og taka þá út. Í kjölfar Vina koma svo fjölmargar gerðir af tryggingartækjum frá ýmsum aðilum sem byggja á svipuðum eiginleikum, þ.e. hreifanlegum kömbum, sem laga sig eftir berginu.

Þriðja byttingin er síðan tilkoma „heita“ gúmmísins árið 1980. Staðallinn í klifurtúttum fram til 1980 hét E.B. Super Grattón, frá Galibier. Allir sem klífruðu erfðar leiðir notuðu þessa gerð, það fengust að vísu áðrar gerðir, en engin þeirra komst nálægt E.B. að gæðum eða vinsældum; þeir áttu markaðinn. En undir lok 8. áratugarins fóru þeir hjá Galibier yfir í að vélframleiða túturnar, sem áður voru handgerðar, og það varð þeim að falli. Vélgerðu skórnir þössuðu verr, entust verr og leystust svo upp á límingunum. Klífrarar urðu þeim fráhverfir og allt í einu var markaðurinn galopinn. Þeir sem fyrst voru á vettvang eftir hrún heimsveldisins með nýja og betri gerð af túttum var lítil, áður óþekktur, skóframleiðandi á Spáni, sem gekk undir nafninu Boreal. 1980 komu á markaðinn frá þeim túttur með nafninu FIRE (frb. Fí-rey) og hafði sóli þeirra

meira viðnám en nokkrar túttur höfðu haft til þessa, þeir voru sólaðir með „heitu“ gúmmí. Þeir hjá Boreal hirtu markaðinn af Galibier á svipstundu, sátu að honum um stund en fjandinn var orðinn laus, og ótal framleiðendur berjast nú um kökuna með skóm sem allir eru betri en gamli E.B. Super Grattón-inn. En það er af Galibier að segja að þeir hafa ekki boríð sitt barr síðan, þrátt fyrir að þeir framleiði fram-bærilegar túttur í dag.

Nú er úrvaf klifurtúttum mjög fjölbreytt. Fyrir 10 árum fór klífrari í leit að túttum bara inn í næstu verslun og bað um E.B.'s (frb. Í.Bís), núna fer hann inn í stóra klifurverslun (t.d. í Chamonix) og verður að velja á milli 50-60 gerða. Kemur út úr búðinni 6 tínum síðar, blár og marininn á tánum og ruglaður í kollinum, með par af glæsilegum túttum undir hennindi, en er ennþá efins um að hann hafi valið rétta parið af þessum tju sem komust í úrslit hjá honum; martröð valfrelsins-ins.

En hér eru nokkrir punktar sem hægt er að hafa í huga þegar þú þarf að velja þér nýjar klifurtúttur (og ert erlendis; hér á landi eru aðeins 3 sölu-staðir á klifurtúttum og hver þeirra er aðeins með túttur frá einum framleiðanda, en meira um það síðar).

- 1) Allar túttur víkka aðeins við notkun, þannig að ef þær eru ekki keyptar þróngar, koma þær til með að velta/rulla á litlum höldum.
- 2) Flestar túttur eru fóðraðar með Cambrelle eða svipuðu efni sem draga til sín svita og eru sokkar því óþarfir.
- 3) Veldu frekar túttur sem henta fætinum á þér heldur en þær sem eru mest móðins. Það skiptir meira máli að skóinn sé eins og saumáður á fótinn en hvort gúmmíð hafi

aðeins meira viðnám eða skórnir séu í nýjustu litunum.

- 4) Heitt gúmmí slitnar hratt og túttur eru rándýrar, þess vegna er skynsamlegt að láta endursóla þær (þ.e.a.s. ef yfirleðrið er í góðu ásigkomulagi), en það verður að gerast meðan gúmmíðin er heil, því það getur verið erfitt að setja nýja rönd almennilega á. Ég létt sóla uppáhaldstúttur í vetrur ('87-'88) í Bandaríkjunum og kostaði það \$30, og var það vel gert með mjög heitu gúmmí.
- 5) Ekki nota splunkunýjar túttur á klifurveggjum, sérstaklega ekki á múnsteinsveggjum eða viðlíka, því það spænir upp sólann og klárar hann. Notið frekar gamlar túttur og klárið þær. Að vísu verða „problemín“ öll aðeins erfðaði, en er það ekki bara betra?

Nú er meinингin að kynna fyrir lesendum ársritsins nokkra framleiðendur klifurtúta og þær helstu gerðir sem þeir hafa á boðstólum. Allt eru þetta gerðir sem hafa notið, og njóta, vin-sælda. Mun ég í eftirfarandi styðjast að mestu við umsagnir erlendra sér-fræðinga, en þar sem um er að ræða túttugerðir sem reynsla er af hérlandis, verður þess getið sérstaklega. Verð á túttum er nokkuð mismunandi milli gerða, en þó sérstaklega milli landa. Verð á túttum hérlandis (þegar þetta er skrifð) er á bilinu 4-5000 kr, í Bandaríkjunum hefur verðið verið hagstætt undanfarið vegna stöðu dollaraðs og er á bilinu \$90-140. Í Bretlandi eru túttur hlutfallslega dýrar, eða á bilinu £60-80. Frakkland hefur verið frekar ódýrt hvað þetta varðar, en ég hef ekki nákvæm verð (eru líklega á bilinu 400-700 frankar). En kíkjum þá aðeins á túturnar.

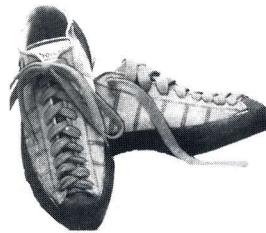

FIRE-CLASSIC

FIRE-BALLET

FIRE-JAZZ

FIRE-NINJA

SCARPA-ROCKSTAR

SCARPA-CRAGRÄTZ

SCARPA-COLODRI

SCARPA-STILLETO

Boreal: Spánn

FIRE - STANDARD / CLASSIC

Pessir skór veltu E.B.'num úr sessi forðum og þóttu frábærir, þrátt fyrir nokkra annmarka. Nú eru þeir mikil endurbætir, röndin er líka úr heitu gummífi (var ekki áður), þeir eru ekki eins támjóir og áður, og lastinn, sem þeir eru smíðaðir á, er breiðari þannig að þeir passa betur. Einnig er búið að fóðra tunguna og lagfæra hælskálina. Allt er þetta til að gera Classicgerðina að betri skó.

Þeir eru því ennþá góður valkostur og henta mjög vel í viðnáms- og sprunguklifur, en eru lakari á litlum brúnum og vilja rúlla af agnarhöldum. Pessi gerð hefur verið notuð hér og reynst vel, en taka nokkurn tíma að venjast og passa vel, og geta jafnvel verið óþægilegir þangað til að því kemur.

FIRE - BALLET

Pessir skór eru hannaðir fyrir kalkstein, lóðrétt og slútandi klifur. Þeir eru með hvelfdri il (til að falla þéttar að illinni), djúpri hælskál (til að halda hælnum fóstum í öllum stellingum), lágar við hásinna og mjög sveigjanlegir um lengdarásinn en stífir á þvervegin. Þetta gerir þá afargóða til klifurs á litlum brúnum og í holum eða vösum.

FIRE - JAZZ

Pessi gerð er lág, nær aðeins upp að ökkla. Það gefur hámarkshreifarleika um ökklan og hæfir vel háum uppstigum (sem einkennir erfðar leidir). Há il og stífur miðsóli gerir þessa gerð góða fyrir holur og littar brúnir.

SCARPA: Ítalía

ROCKSTAR (bláir-gulir): Þetta eru uppháir skór sem eru ætlaðir fyrir við-

námsklifur. Efri hlutinn er úr segldúk, til að koma í veg fyrir teygju. Gúmmíð er heitt og gefur gott viðnám, röndin er úr einu stykki og nær vel upp á hælinn, og tain er nokkuð hvöss og flöt (grípur vel í holur og sprungur). Skórinn er svo vonduglega smíðaður að það má auðveldlega endursóla hann.

SUPERATZ (bláir-rauðir), eru smíðaðir á sama hátt og Rockstar en heldur stítfari, enda ætlaðir fyrir klifur á litlum brúnum. Þeir ná hærra upp á ökkunn og bykkari miðsóli gefur meiri stuðning eftir lengdarásnum. Lastinn er aðeins breiðari og tain rúnnaðri en á Rockstar, en gúmmíð er það sama á báðum gerðunum. Það gerir það að verkum að Superatz smyr betur (gefur meira viðnám) en flestar gerðir, sem eru fyrst og fremst ætlaðar fyrir brúnir.

Flestir íslenskir klifrarar eiga, eða hafa átt, túttur frá Scarpa og hafa allir, sem undirritaður hefur tekið að máli, lýst yfir ánægju sinni með þær. Nokkrir hafa aldrei stungið fæti í betri túttur. Einnig ber að geta þessa að Skátabúðin hefur staðið sig búða best í að eiga alltaf einhverjar túttur á lager.

COLODRI (grænir-fjólubláir), begar þetta er skrifað er þessi gerð nýkomin til landsins og á markaðinn yfirleitt. Pessi gerð nær aðeins upp að ökkla (fyrir hámarks hreifanleika), hefur hvelfda il (sem kemur í veg fyrir hreifingu fótarsins í skónum), hvassa og flata tár, og röndin nær aðeins aftur á miðjan fót. Hællinn er svo með álmíndri gúmmihlíf, til að tryggja hælkókana. Pessi skór er hugsaður fyrir klifur á litlum brúnum og í holum. Þetta er mjög vandaður skór, hannaður af Andy Pollitt og Martin Atkinson, tveim fremstu kliffrum Bretlands.

LA SPORTIVA. Ítalía

MARIACHER, kom á markaðinn 1984 og náði strax geysivinsældum sem alhliða klifurskór og var sérstaklega til þess tekið hversu vel þeir voru gerðir og bess hvað þeir félru vel að fætinum. Gúmmíð var vel heitt en þótti endast illa, en frá og með 1988 eru þeir sólaðir með endingarbetra gúmmífi sem þó heldur viðnámseiginleikunum. Pessi gerð þykir reynast sérlega vel á brúnum og verða betri og betri í viðnám eftir því sem þeir slitna.

MEGA SG, er framúrstefnuskór frá La Sportiva sem er hannaður af undrabarninu Stefan Glowacs. Af flestum talinn Skórinn þessa dagana. Það sem gerir hann svo merkilegan er að hann passar á fótinn eins og ágraðður, er með hvelfda il, upphækkaðan hæl (par sem hælnum er alltaf haldið upp á 5.13 - fóthöldunum!!) til að þrýsta tánum betur fram og er léttari og sveigjanlegri en Mariacher-inn. Mega reynist sérlega vel á brúnum, en einnig mjög vel í viðnámi og í holum. Af mörgum talinn Ferrari klifurtúttanna.

ONE SPORT

RESIN ROSE, er alhliða skór fyrir grannan fót. Yfirbyggingin er úr leðri og Cordura næloni með klauf á hælnum fyrir hásinna og Cambrelle-fóðri. Gúmmíð er vel heitt og röndin úr einu stykki og nær allan hringinn. Pessi skór vinnur vel á litlum brúnum, í sprungum og í holum.

FRENZY / Frenesie, er annar framúrstefnuskór og að sumu leyti framtíðarlegri en Mega SG. Þar er mest áberandi að skórinn er í raun tveir skóhlutar sem hvor um sig hefur sjálfstætt

LA SPORTIVA-MARIACHERE

LA SPORTIVA-MEGA SG.

LA SPORTIVA-FLASH

HANWAG-MAGIC LIGHT

DOLOMITE-VEDETTE

DOLOMITE-MAGICA

DOLOMITE-BALLET

CALMA-LINCE I.

ONE SPORT-RESIN ROSE

ONE SPORT-FRENZY

KAMET-FANTASY

KAMET-JOSHUA TREE

reimingarkerfi. Fremri hlutinn er úr Kevlar-efni, sem teygist ekki og fellur mjög þétt að fætinum, gúmmið hefur gott viðnám og rönd sem nær aftur á miðjan fót. Fremra reimingakerfið er aðeins fyrir pennan hluta og nær upp á ristina að ökkla. Í illini er glerfiberplata til að styðja fótinn á litlum brúnum. Aftari hlutinn er úr leðri og nær upp á ökkla, sérstakt reimingarkerfi fyrir pennan hluta togar fótinn lengra fram í tána á skónum og á hælnum er heitt gúmmí fyrir hælkóraná, en gúmmið undir aftari hluta sólans er bleikt frauðgúmmí. Táin er hvöss. Pessir skór bykja sýna yfirburði á mikró-brúnum, en vinna vel í öðru klifri. Einn af félögum klúbb eins á svona túttur og telur þær mjög góðar.

Margir aðrir skóframleiðendur smíða mjög frambærilegar klifurtúttur sem ekki verður hægt að gera nánari skil hér í þessum pistli, en ég læt nokkrar gerðir fljóta með í töflunni hér á eftir. Þær eru hinum ýmsu gerðum gefnar einkunnir eftir frammistöðu í mismunandi gerðum klifurs.

Pá er aðeins eftir að minnast á nýjasta æðið i klifur skófatnaði, en það eru skór sem líkjast mest fimleika- eða leikfirmiskóm og kallast á ensku „climbing slippers“. Ég hef kosið að kalla þessa gerð tátíljur. Tátíljur eru miklu léttari að byggingu en túttur, oft 2-3 sinnum léttari, þær eru yfirleitt með teygu yfir ristina í staðinn fyrir venjulegar reimar, sólinn er miklu þynni en á túttum og hliðarröndin er yfirleitt lægri og styttri en á túttum, ef hana vantar ekki alveg. Það fer einnig eftir tegundum hvort hælgúmmí er eða ekki. Flestar gerðir eru fóðraðar með segldúk eða Cambrelle til að koma í veg fyrir að þær teygist. Tátíljur þarf að kaupa ½-1 númeri of litlar til að þær missi ekki allt lag þegar þær teygjast, en allar gerðir teygjast eitt-hvað við notkun.

Kostirnir við tátíljur eru ýmsir: Næm-leikinn fyrir berginu er meiri en ef verið er í túttum, þú finnur fyrir minnstu ójöfnum gegnum sólann. Hreifanleikinn um ökkunn er fullkomlega óhindraður og það má pota þeim inn í holur og þróngar sprungur sem eru túttum ofviða. Í viðnámsklifri eða á smurhöldum næst meira yfirborð bergs undir fótinn. Tátíljur falla að fætinum eins og vaselín. Þær eru léttari og ódyrari en venjulegar túttur og styrkja fætnar afar vel í klifri.

KAMET-MERCURY

Ókostirnir eru helstir þeir: Það þarf sterka fætur að klifra í þeim og þeir eiga það til að rúlla á fætinum þegar klifrað er á litlum brúnum. Hælkórar geta reynst erfiðir, þar sem hællinn vill einfaldlega fara úr skónum. Tátíljur endast yfirleitt lakar en túttur.

Flestir framleiðendur bjóða upp á tátíljur, en hér verður aðeins talad um tvær gerðir, sem hafa verið í notkun hér á landi.

NINJA frá Boreal kemur í tveimur útgáfum, Ninja I og II. Munurinn er fölginn í að Ninja II er með spöng í botninum til að styðja fótinn á litlum brúnum. Pessar tátíljur eru fótлага, með heitu gúmmií og með rönd og hælgúmmií. Það einstaka við röndina á Ninja er að hún nær yfir stórunána og nýttist mjög vel í holum og sprungum. Yfirleirið er rúskinn, með teygjum ofan á ristinni og á hliðunum.

framli. / gerð	Brúrir (br.)	Holur (ho.)	Sprungur (sp.)	Viðnám (vn.)	Pössun/ þægindi	Notkun
-------------------	-----------------	----------------	-------------------	-----------------	--------------------	--------

BOREAL

Classic	C	B	A	A	B-	sp./vn.
Ballet	B+	B+	B+	B	A	almenn
Jazz	B	B+	B	A	A	almenn
- Ninja I - II	A	A	A	A+	B+	vn./þ.sp.

SCARPA

Rockstar	B+	B+	B+	B	B	ho./sp.
Superatz	A	B	A	B-	B	br./sp.
- Stiletto	A-	A	B	A	A	br./vn.

LA SPORTIVA

Mariacher	A	B	A-	B-	B-	almenn
Mega SG	A	B+	B+	A	B+	vn./br.
Flash	C+	A	B	A	B	vn./ho.

DOLOMITE

Vedette	A	A+	B-	A	A	ho./br.
Magica	A	A	B+	B	B	ho./br.
-Ballet	B-	B+	B	A-	A	vn.

ONE SPORT

Resin Rose	B	B	B+	B-	A	almenn
Frenzy	A+	A+	B	C	A	ho./br.

HANWAG

Magic Light	B	B-	B-	B+	A+	alm./ho.
-------------	---	----	----	----	----	----------

KAMET

Fantasy	A-	B-	B+	C	B+	br./sp.
Joshua Tree	B+	B-	B+	B	B+	alm./sp.
- Mercury	A	B+	C	B+	B+	br./vn.

CALMA

Lince I	B	B-	B+	B	B	almenn
---------	---	----	----	---	---	--------

- táknað að gerðin er tátílja. þ. = þunnar og v. = víðar (sprungur).

Ninja hafa talsvert verið notaðir hér á landi og þótt góðir. Þó þykir sólinn í býnnra lagi og skórinn vill rúlla svoltíð á litlum brúnum, en annars þykja þeir liprir og þægilegir.

STILLETTO frá Scarpa er með yfirleðri úr rúskinni, sem er fóðrað með segldúk, teygju ofan á ristinni og reimum (til að draga ilina betur upp). Sólinn er úr heitu gúmmíi og þykkari en á flestum tátíljum (hann stýrur betur við fótinn á litlum brúnum). Röndin er 3 cm há og nær aftur á miðjan fót og hælskálin er gúmmíklædd og tengd við framfótinn með teygjulíningu. Pessar tátíljur reynast vel á brúnum, í viðnámsklifri, í sprungum og í meðalstórum til stórum holum, en eru klunnalegri í litlum holum. Hér á landi fer þeim fjögandi sem eiga þessa gerð og láta menn undantekningalaust vel af. Sérfræðingur minn í tátílum telur Stiletto bera af Ninja í flestu.

Hér kemur að lokum tafla yfir nokkrar gerðir klifurskóbúnaðs ásamt einkunnunum fyrir getu þeirra í helstu flokkum klifurs, á skala A-D, þar sem A er best.

Viðfangsefni fornleifafræðinga: E.B.'s og R. Robbins, frá Galibier. Ljósm. Björn Vilhjálmsson.